

УДК 334.02

Радько А. О., аспірант (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СУТНОСТІ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Наведені результати дослідження підходів до визначення поняття інформаційної економіки. Показано зміст та функціональне навантаження інформації в сучасному суспільстві. Визначено інформаційна сутність сучасної економіки.

Ключові слова: інформація, інформаційна економіка, інформаційна система.

За останні роки в економічному суспільстві відбулися значні зміни. На перше місце в розвитку багатьох держав під впливом глобалізаційних процесів висунулась інформаційна складова. Якщо раніше у 1800-х роках загальний обсяг знань збільшувався вдвічі кожні 50 років, в середині 1900-х років цей процес спостерігався кожні 10 років, у 1970 році – кожні 5 років, наприкінці ХХ тисячоліття – вже біля одного-двох років [1].

Осмисленню питання знанневої складової економіки присвятило свої праці багато вітчизняних та іноземних вчених. Проте, таке складне явище, як вплив постіндустріальних процесів на поступ людства потребує дослідження фахівців різних галузей знань.

Серед існуючого доробку у сфері дослідження інформаційної складової розглянемо погляди на базове поняття. Так, Маршал Мак-Люен розкриває сутність інформації як матерії, що породжується книгодрукуючою справою – «Книгодрукування перетворило національні мови в засоби високої комунікації, в замкнуті системи і тим самим створило сучасний націоналізм як центральну силу» [2].

Юзвішин І. І. дає визначення інформації з позицій існування Всесвіту: «Інформація – це генералізаційний безначально-нескінченний єдиний законопроцес мікро- і макромірних відносин, взаємозв'язків і взаємозбереження енергії, руху і маси на основі резонансно-стільникової, частотно-квантової і хвильової природи світла, тепла, звуку та інших властивостей і форм в мікро- і макроструктур Всесвіту» [3]. Цим вченим виявлено і доведено можливість вивчення всіх процесів Всесвіту з інформаційної точки зору.

Закон України «Про інформацію» [4] так трактує поняття інформації: «Інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі».

В [5] розкривається сенс таких категорій інформації, як дані, інформація, знання, розуміння, мудрість. Сазонець О. М. поширює це поняття на планетарний рівень, вводиться визначення міжнародної інформації: «Міжнародна інформація – це інформація, яка доступна і може бути використана на міжнародному рівні при взаємодії регіонів світу, країн, організацій, підприємств різних країн» [6].

Засновник кібернетики Норберт Вінер сформулював визначення інформації з використанням поняття сутності: «Інформація – це назва сутності, за допомогою якої ми здійснюємо обмін із зовнішнім середовищем, намагаючись пристосуватися до нього, підлаштовуючи наше існування до його впливу» [7].

З позицій руху та обмежень розглядає визначення інформації Борисенко А. А., який робить висновок, що початковим станом інформації є «обмеження руху», або ступеня волі, матеріальних об'єктів [8].

Цікавою є позиція Н. Ф. Реймерса щодо визначення інформації. За його словами інформація – це «один з найважливіших природних ресурсів і одночасно суспільного надбання, оскільки весь розвиток людства – це результат освоєння та переробки інформації, отриманої з навколишнього середовища і накопичуваної суспільством» [9].

Існуючий доробок свідчить про множинність поглядів вчених на саму лише інформацію. Тому досить актуальним є питання вивчення напрацювань щодо теоретичного обґрунтування інформаційної економіки як об'єктивного явища. Саме вивченню цього питання і присвячена стаття.

Розвиваючи існуючі погляди, сформулюємо власне бачення визначення інформації. Інформація – це ресурсно-виробнича реальність, яка має природний початок, яка стримується об'єктивною реальністю, за допомогою якої отримується зв'язок з зовнішнім середовищем і яка має форму документованих чи озвучених відомостей про природні явища та суспільні зв'язки, має міру, створювану вибором одного повідомлення з їх безлічі, у припущенні, що всі повідомлення це рівновірогідні нові відомості, які прийняті, зрозумілі і оцінені її користувачем як корисні. Інакше кажучи, інформація – це нові знання, які отримує споживач (суб'єкт) у результаті сприйняття і переробки певних відомостей.

Інформація створюється, зберігається, обробляється знищується за допомогою інформаційних систем. Згідно з [10]: «Інформаційна сис-

тема (ІС) – це система, в якій організовані певним чином процеси утворення, збереження, оброблення і перетворення інформації».

Розвиток теорії інформації та інформаційних систем пов'язаний з виникненням терміну «інформаційна економіка». Марк Порат у своїй докторській науковій роботі у Стенфордському університеті створив це поняття. Доповненням до цього терміну є поняття «постіндустріальне суспільство». Воно було створене на основі теорії Белла Д., який поділяв ери розвитку людства на доіндустріальне, індустріальне та постіндустріальне суспільство [11]. Кожна стадія визначається одним домінуючим видом виробництва – відповідно, сільським господарством, промисловістю та послугами. Одною з ознак переходу до постіндустріального суспільства є домінування послуг у структурі виробництва сучасного суспільства. В обґрунтуванні своєї теорії Даніел Белл наводить дані на основі розвитку США, які показують зростання послуг у структурі виробництва. Слід також зазначити, що автор описує не якесь реальне суспільство, а створює «аналітичну конструкцію», тобто те, чим наше суспільство може бути. Але якщо словосполучення «постіндустріальне суспільство» вказує на хронологічний порядок розвитку, то поняття «інформаційна економіка» несе якісний сенс.

Велику роль у підйомі цієї течії в економічні науки зіграв М. Кастельс. Його монографія [12] призначена багатьом аспектам становлення інформаційного суспільства. Вчений провів вишукування стосовно впливу інформаційних технологій на становлення фундаментальних цивілізаційних процесів в США, Японії, Тайвані, Південній Кореї, Гонконгу, Китаї, Західній Європі (Англії, Франції), Росії. У підсумку він сформулював цілісну теорію, яка дозволяє оцінити фундаментальні наслідки впливу революції в інформаційних технологіях, що охоплює всі сфери людської діяльності, на сучасний світ. Він пише: «У новому, інформаційному способі розвитку джерело продуктивності полягає в технології генерування знань, обробки інформації та символічної комунікації. Зрозуміло, знання та інформація є критично важливими елементами у всіх способах розвитку, оскільки процес виробництва завжди заснований на деякому рівні знань і на обробці інформації. Однак специфічним для інформаційного способу розвитку є вплив знання на саме знання як головне джерело продуктивності». Кастельс назвав нову економіку інформаційною (відрізняється від терміну «інформаційна») тому, що «продуктивність і конкурентоспроможність факторів або агентів у цій економіці (будь то фірма, регіон чи нація) залежать, в першу чергу, від їх здатності генерувати, обробляти й ефективно використовувати інформацію, засновану на знаннях». Інформа-

ціональна економіка може існувати в умовах глобалізації, тому що інформація є ефективною тільки, коли вона використовується, обробляється, зберігається у глобальних мережах. Інформаційна революція має планетарний характер. Причому інформаційні технології – це не тільки інструменти виконання будь-яких операцій, а також засоби розвитку, при цьому нівелюється різниця між покупцями та творцями продукту.

Великий внесок в розвиток теорії інформаційної економіки зробили українські вчені. Бажал Ю. М. інформаційну економіку визначає як «знанневу». Він позначає важливість втілення в життя теорії економіки знань в економічній політиці Європейського Союзу, який прийняв стратегію «щодо зайнятості, міжнародної конкурентоспроможності, економічних реформ та соціальної злагоди для об'єднаної Європи (Лісабонська стратегія), де поставлено за мету зробити Європу до 2010 р. найбільш конкурентною і динамічною знаннєвою економікою у світі, яка забезпечує стале економічне зростання, більше привабливих робочих місць та більшу соціальну злагоду». Вчений розкриває сутність знаннєвої економіки як більш широкого поняття, ніж, наприклад, «економіка», «нова економіка», «інформаційна економіка», що відображають економіку як економіку обробки, передавання (отримання) і зберігання інформації чи інформаційних продуктів. «Наріжним же каменем цієї концепції є використання знань для продукування конкурентоспроможного на світовому ринку нового продукту, не обов'язково інформаційного, але такого, який, маючи масовий збут, забезпечує економічне багатство і розвиток країн-продуцентів» [13]. Він доводить, що для забезпечення сталого економічного розвитку необхідною умовою є комерціалізація знань.

Не зважаючи на розмаїття трактувань, необхідно відмітити стрімкий розвиток на межі двох тисячоліть нових галузей економіки країн світу, а саме аерокосмічної галузі, біотехнології, нанотехнологій, нових методів у медицині, інформаційних та комп'ютерних технологій. Категорія «знання» повинна бути фактором економічного зростання країни. Довгострокове економічне зростання можна забезпечити тільки через фактор інноваційно-технологічного розвитку, який означає підвищення продуктивності ресурсів [14].

Геєць В. М., Семиноженко В. П. в своїй монографії «Інноваційні перспективи України» стверджують, що економіка знань є основою проекту економіки та суспільства. Вони наголошують, що Україна має велику кількість об'єктивних передумов для того, щоб в умовах нової економічної хвилі відігравати роль провідної країни світу. Це наявність освіченого населення, сировини, інновацій, зручне географічне розташування, новий середній клас, який готовий купувати нові висо-

коякісні товари, та сильне, динамічне підприємництво [15]. Для виконання цієї програми Україна повинна стимулювати попит у світі на свою інноваційну продукцію, освоювати нові передові іноземні технології, модернізувати українську енергетику, транспорт, сформувати високоякісний споживчий ринок.

Складну діалектичну єдність економічної науки і практики господарювання досліджує Довбенко М. В. у своїй монографії «Криза економіки – не криза науки». Більшу частину своєї книги він присвячує проблемам реальної економіки, що розширюють горизонти теоретичного пошуку, стимулюють появу шкіл, течій, галузей економічної науки. Економіка живиться новими знаннями, завдяки яким вона досягає нового рівня свого розвитку. Вчений висвітлює думку, що «економічні кризи часто є найпотужнішим джерелом прогресу науки як фактора економічного зростання». Наукові досягнення, які стають цінним цивілізаційним надбанням, використовуються в економічному бутті і не раз виводять людство із криз, живлять його прогрес [16].

Необхідно відмітити, що у сучасних умовах інформатизація набуває глобального характеру, прикладом якого є Інтернет. Тому і інформаційні моделі різних країн, їх економічних суб'єктів, повинні будуватися з урахуванням глобалізації економічного розвитку. Це стосується і України, в якій, на відміну від інших держав, інформаційна економіка впроваджується не поступово, через виробництво, а її елементи є принесеними з інших країн.

Співробітництво на міжнародному рівні повинне бути спрямованим на підвищення рівня захисту інтелектуальної власності, удосконалення технічних і юридичних засобів контролю над її використанням у комп'ютерних мережах [17].

Проведене дослідження виявило різноманіття поглядів на інформаційну економіку. Осмислення даного питання відбувається з різних точок зору: філософського, соціального, технологічного тощо. Кожен погляд має свої переваги і створює фундамент для подальших теоретичних досліджень та практичних напрацювань.

1. Иноземцев В. Л. Перспективы постиндустриальной теории в меняющемся мире // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / под редакцией В. Л. Иноземцева. – М. : Academia-Наука, 1999. – С. 9–67. 2. Мак-Люэн М. Галактика Гутенберга: Сотворение человека печатной культуры / М. Мак-Люэн. – К. : Ника-Центр, 2004. – 432 с. 3. Юзвшин И. И. Информациология или закономерности информационных процессов и технологий в микро- и макромирах Вселенной / И. И. Юзвшин. – 4-е изд. – М. : Радио и связь, 1996. – 214 с. 4. Закон України «Про інформацію» № 267 від 2 жовтня 1992 р. // Відо-

мости Верховної Ради України. – № 48. – 1992 – Ст. 650. **5.** Щедрин А. Н. Электронные информационные ресурсы в информационной экономике. – Донецк : Ин-т економіки пром-сти, 2003. – 232 с. **6.** Сазонець О. М. Розвиток світового господарства та глобальні інформаційні системи / О. М. Сазонець. – Донецьк : Юго-Восток, 2010. – 289 с. **7.** Wiener. The Human Use of Human Being / Wiener. – Boston: Da Capo Press, 1988. – 199 p. **8.** Борисенко А. А. К теории самоорганизующихся систем / А. А. Борисенко // Вісник СумДУ. – 2000. – № 16. – С. 3–8. **9.** Реймерс Н. Ф. Природопользование: Словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. – М. : Мысль, 1990. – 637 с. **10.** Сазонець О. М. Інформаційна складова глобальних економічних процесів : Монографія / О. М. Сазонець. – Донецьк : Юго-Восток, Лтд, 2007. – 360 с. **11.** Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл; пер. с англ. – М. : Academia, 1999. **12.** Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. : пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкарата-на. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с. **13.** Бажал Ю. М. Знаннева економіка: теорія і державна політика / Ю. М. Бажал // Економіка і прогнозування. – 2003. – № 3. – С. 71–76. **14.** Solow, Robert M. Growth theory: an exposition, 2-d ed., Oxford University Press, Inc., 2000. **15.** Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / Геєць В. М., Семиноженко В. П. – Харків : Константа, 2006. – 272 с. **16.** Довбенко М. Криза економіки – не криза науки: [монографія] / М. Довбенко. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 304 с. **17.** Інформаційно-економічна модель сучасного суспільства: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня док. екон. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічно думки» / І. В. Пенькова. – Донецьк : ДонТУ, 2007. – 29 с.

Рецензент: д.е.н., професор Сазонець І. Л. (НУВГП)

Radko A. O., Post-graduate Student (National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne)

THEORETICAL EXPLANATION OF MODERN ECONOMY INFORMATION ESSENCE

The results of research approaches to the definition of the information economy. Showing functional load content and information in modern society. Defined the nature of modern information economy.

Keywords: information, information economy, information system.

Радько А. А., аспірант (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ СУЩНОСТИ СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКИ

Приведенные результаты исследования подходов к определению понятия информационной экономики. Показаны содержание и функциональная нагрузка информации в современном обществе. Определены информационная сущность современной экономики. Ключевые слова: информация, информационная экономика, информационная система.
